

Inspektion av Polismyndigheten Gotland, arresten Visby, den 5 juni 2013

Inledning

På uppdrag av chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura genomförde tf. enhetschefen Gunilla Bergerén tillsammans med föredraganden Lars Olsson en oanmäld inspektion av Polismyndigheten Gotland, arresten i Visby, den 5 juni 2013. I nära anslutning till inspektionen genomfördes inspektioner av häktet och anstalten Visby (dnr 2767-2013 och 2768-2013) samt avdelning B vid Psykiatriska kliniken i Visby (dnr 2756-2013).

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att verksamheten i anstalten och häktet presenterades av Roger Nyd, arrestföreståndare och chef för ordningsavdelningen. Därefter förevisades arrestlokalerna vid en rundvandring och samtal fördes med en intagen. Vid inspektionen av häktet Visby fördes även samtal med intagna om förhållandena i arresten. En översiktlig granskning av handlingar gjordes. Inspektionen avslutades med en genomgång av iakttagelserna m.m. med Roger Nyd och Mats Östman, biträdande chef för ordningsavdelningen.

Iakttagelser m.m. under inspektionen

Organisation m.m.

Polishuset i Visby är sedan 1998 sammanbyggt med Kriminalvårdens lokaler i centrala Visby. Arresten har en anhållningscell och fem tillnyktringsceller.

Polismyndigheten Gotland har en tjänsteföreskrift upprättad 2011-09-11 rörande förvaring av personer i polisarrest. Av denna framgår bl.a. att beslut om att sätta in någon i arrest fattas av lägst vakthavande befäl och att vakthavande befäl är

ansvarig för tillsyn. Det finns en skriftlig instruktion för arrestvakterna för arbete i arrest.

Enligt polisen har man under senare år i stor utsträckning valt att avlägsna ordningsstörande personer i Visby till olika platser i Visbys utkanter med stöd av 13 § första stycket polislagen (1984:387) hellre än att omhänderta dem. Detta har gjort att antalet personer som satts in i arrest p.g.a. ordningsstörning har minskat avsevärt.

Det finns ett avtal mellan polismyndigheten och Kriminalvården från 2005 om överföring av anhållna från arresten till häktet Visby. Det framgick inte hur ofta det förekommer att en anhållen överförs till häktet men det förefaller inte ske regelmässigt.

Sedan februari 2012 kan polisen föra berusade personer till Psykiatriska kliniken för medicinsk tillnyktring. Enligt polisen förekommer det att Psykiatriska kliniken inte tar emot personer som förs dit av polisen. Enligt polisen medför detta problem, särskilt sommartid. Om den berusade personen är under 18 år körs han eller hon till akutmottagningen vid Visby lasarett. Polisen sade sig ha föredragit den tidigare ordningen med en tillnyktringsenhet som drevs av socialtjänsten fram till 2012.

Arrestlokalerna övervakas med kamera i arrestintaget och i korridor.

Bemannning och bemötande

Bevakningen i arresten sköts vanligen av en eller två civilanställda arrestvakter. Polismyndigheten Gotland har 14 civilanställda arrestvakter, varav två kvinnor. Arrestvakter rings in vid behov och har en inställetid på ca 30 till 60 minuter. Antalet intagna i arresten och dessas sinnessillstånd avgör enligt polisen om en eller två vakter ska vara i tjänst. Under sommarmånaderna tjänstgör polisskoleelever som arrestvakter.

Enligt polisen har vakterna två dagars utbildning. I utbildningen ingår bl.a. genomgång av föreskrifter och instruktion samt självskydd och sjukvård inklusive hjärt- och lungräddning.

Polismyndigheten Gotland genomförde en riskbedömning av arbetsmiljön i arresten 2012. Enligt denna ska inget ensamarbete utföras vid t.ex. öppning av celldörr. När endast en arrestvakt är i tjänst ska en annan behörig medarbetare biträda vakten.

I arresten påträffades vita gummibatonger. Såvitt det gick att utröna har vakterna inte fått någon utbildning av polisen i handhavande av batongen.

Några intagna anmärkte att bemötandet från polis och arrestvakter hade brustit, bl.a. hade arrestvakter inte svarat vid påringning från cellen. Intagna ansåg inte heller att de fått den information de behövde (se nedan under Information om rättigheter).

Information om rättigheter

Lokalen för inskrivning av intagna i arresten är stor och det finns två skrivbord för inskrivning. Enligt polisen är arrestvakterna ibland behjälpliga vid avvisitering.

Någon skriftlig information om rättigheter delas inte ut av polisen i samband med inskrivning. Rikspolisstyrelsens och Riksåklagarens informationsblad (Information till dig som är misstänkt för brott och därför har berövats friheten) är uppsatt mellan rutorna i cellernas fönster.

I tjänsteföreskriften hänvisas till 17 a § polislagen vad gäller skyldigheten att underrätta anhöriga. Enligt polisen ligger ansvaret om underrättelse till anhöriga i praktiken på utredarna vid misstanke om brott.

Intagna uppgav att de inte tillfrågats om deras anhöriga skulle underrättas om frihetsberövandet. Två intagna beskrev hur de i stället själva bett att anhöriga skulle kontaktas.

Intagna beskrev vidare att de inte fått den information de ansåg sig behöva och därför inte förstått vad som gällde i arresten. En intagen beskrev att han hade lässvårigheter och därför svårt att ta till sig den information i skrift som finns uppsatt i cellen. Han hade inte heller informerats om möjligheten att få tandborste och tandkräm under anhållandet. En intagen uppgav att han inte fått mat kvällen han greps. En intagen hade fått duscha andra dagen efter anhållandet medan en annan intagen inte erbjudits dusch. Även informationen om utomhusvistelse hade brutit enligt de intagna (se nedan under rubriken Möjlighet till daglig utomhusvistelse).

Celler och andra utrymmen

Tillnyktringscellerna är endast inredda med en galonmadrass. Anhållningscellen är större till ytan än övriga celler och har en säng och egen toalett. Det finns klotter, bl.a. på celldörrar. Ljusinsläppet var begränsat.

Det finns inget duschrum för intagna i anslutning till cellerna. Duschutrymmet för intagna återfinns i stället i rummet för inskrivning. Duschen har ingen dörr utan enbart ett draperi. Enligt polisen är detta ett problem för de intagnas integritet.

Arresten var föremål för tillsyn av personal från polisens verksamhetsstöd, serviceenheten, vid Rikspolisstyrelsen i maj 2012. Polismyndigheten Gotland anmodades att vidta flera åtgärder, bl.a. vad gäller brandsäkerhet och förbättring av ytskikt på väggar, golv och tak. Enligt polisen är ett av de största problemen med arresten att dörrarna till cellerna inte är tillräckligt väl ljudisolerade.

En intagen klagade på att det var kallt i cellen och att han hade förlorat uppfattningen om tid och rum på grund av att persiennerna i fönstret var helt fördragna och att ljus inte kom in i cellen.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Enligt 2 kap. 7 § häkteslagen (2010:611) ska en intagen ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot det. Enligt tjänsteföreskriften för Polismyndigheten Gotland om förvaring i arrest ska rastning ske på rastgård 30 minuter per dygn för den som har varit frihetsberövad i mer än ett dygn.

Arresten saknar rastgård. Enligt polisen ska anhållna i stället föras till häktets promenadgårdar på taket för sin dagliga utomhusvistelse. Det finns ingen hiss som möjliggör direkttransport av en intagen från arresten till promenadgårdarna, utan den intagne får eskorteras till Kriminalvårdens lokaler med en hiss, för att sedan gå upp för en smal trappa till taket. För en närmare beskrivning av trappan, se protokollet från inspektionen av häktet Visby (dnr 2767-2013).

Enligt Kriminalvården är det sällsynt att polisen för upp en anhållen person från arresten till Kriminalvårdens promenadgårdar. I samtal med intagna och vid granskning av tillsynsblad i arresten framkom att anhållna tagits ut för kortare rökpauser på polisens parkering i stället för att ha fått gå promenad på häktestaket. Vid granskning av arrestantblad för tillsyn och rastning noterades att en intagen en gång förts upp till Kriminalvårdens promenadgård för att röka, medan en senare notering löd ”rökning i garage”.

En intagen beskrev att han tillfrågats om han rökte eller snusade men att han inte erbjudits att gå ut på rastgård eller varit utomhus under de tre dagar han var anhållen.

Hälso- och sjukvård

Enligt instruktionen för arbete i arrest ska vakthavande befäl underrättas om en intagen begär medicin eller visar sjukdomssymtom. Vakthavande befäl bestämmer också om läkarundersökning eller transport till sjukhus. Åtgärder och tidpunkt för åtgärd ska dokumenteras, liksom vem som föreslagit eller beslutat viss åtgärd.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för iakttagelserna m.m. vid inspektionen. Polismyndigheten anförde bl.a. följande. I fråga om rastning och rökning så ska sådan ske på Kriminalvårdens rastgård. Vakthavande befäl sköter kontakten med häktet avseende rastning. Vad gäller uppgifter från intagna och noteringar i arrestantblad att frihetsberövade röker i garage kan detta bero på att utredande poliser bjuder på cigaretter för att bli kompis med och få goodwill hos den misstänkte. Frihetsberövade i arresten erbjuds annars nikotinplåster och nikotintuggummi.

Avtalet med Kriminalvården gäller med reservation. Vissa tider tar Kriminalvården inte emot anhållna, särskilt kvälls- och nattetid. Projektering för ombyggnad av arresten med en extra anhållningscell och hiss till Kriminalvården pågår. Samtidigt

förs samtal med Kriminalvården om att kunna lämna över anhållen till Kriminalvården med kostnadstäckning.

Vakthavande befäl brukar fråga om underrättelse till anhörig, men detta tror man inte dokumenteras.

Vid protokollet

Lars Olsson

Justeras den

Gunilla Bergerén

Jag har tagit del av protokollet. Med anledning av vad som framkommer om utomhusvistelse och information till intagna vill jag hänvisa till de två initiativ-ärenden som jag öppnat med anledning av iakttagelser vid tidigare inspektioner (dnr 2054-2013 respektive 2572-2013). För övrigt föranleder protokollet inte några ytterligare åtgärder eller uttalanden från min sida.

Elisabet Fura